ilma pikema ettevalmistuseta. Otse alguses leidis A. oma luule algelemendid, mida on jälginud peajoontes siiamaale. Kõik tema luuletused on kirjutatud Võru murdes ja on saanud eeskujuks kogu voolule meie kirjanduses. Kui ka varemini oli luuletatud murdeis (Fr. Kuhlbars, G. Suits, H. Visnapuu j. t.), siis olid need juhuslikud katsed; alles A. sai teetegijaks meie hilisemale murdelüürikale. Tema esimene luuletuskogu »Henge palango« (1917) sisaldab noorpõlve mälestusi ja armastuselamuste tõlgitsusi. Nii ühes kui teises laadis suhtub autor intiimilt ja värskelt oma ainesse. Mõlemad ainealad on tuntud naturalistlikult ja plastiliselt, kuna keeleline element toob nende käsitlusse mingi südamlik-humoristliku kõrvalmaitse. Siin on toone vanast vaimulikust kirjandusest ja uuemast rahvaluulest, mis saanud oma värvingu modernist psüühikast.

»Henge palangos« oli autor annud oma vähenõudlikust luulelaadist hea näite, millest ta järgmistes kogudes, »Vana laterna« (1919) ja »Roosikrants« (1920), üle ei ulatu. Tema aineteala on küll laienenud ja suhtumine luuletaja ülesandesse saanud teadlikumaks, kuid ühes sellega on kadunud ka osa esialgsest primitiivsest värskusest. Aineis paneme tähele siirdumist puhtsubjektiivsest tundeilmast rohkem ühiskondlikule alale, kuna vorm muutub kirjanduslikult kultiveeritumaks. Eriti sisaldab kogu »Roosikrants« rohkesti pessimistlikku ajaluulet, mille vormis tundub ühtlasi meieni ulatunud ekspressionismi mõju. Kokkuvõttes peegeldavad A.-i kolm luuletuskogu üht poolt meie lüürika arenemisest ja on, nagu tähendatud, avaldanud tunduvat mõju mõnele nooremale luuletajale.

A.-i proosakogu »Käsikivi — kakskümmend pisilugu ja üks jutustus« (1922) on kirjutatud kirjakeeles. Ta sisaldab autori noorpõlve mälestusi maalt ja linnast ning ühe pikema eluloolise kirjelduse. Need on fikseeritud kergelt, kuid sisemise hingelikkusega. Autori suhtumine ainesse teatud varjatud huumoriga tuletab meelde tema võrukeelseid luuletusi poisikesepõlve mälestusist Sännas. Sellegi raamatu peamiseks tunnuseks on primitiivsus nii aines kui vormis.

A.-i esimene kaugemale osutav teos on seni draama »Läheb mööda« (ilm. Loomingus 1923). Need »seitse pilti igapäevast« on nii autori kui üldse meie ekspressionistliku draama siiamaale väljapaistvamaid saavutusi. Näidend esitab inimese eluloo poisikesepõlvest kuni rauga-eani, kõigi nähtavate ja nägematute ahelatega, ja kõiki kannatusi saadab ainus lohutav mõte nende möödumisest, nagu möödub elu isegi. Draama osutus näitelaval elujõuliseks ja mõjurohkeks. *F. T.*

AGRICOLA, Kristian, Tallinna piiskop, Turu piisk. Michael A. poeg, sünd. 1551 Turus, sai algõpetuse Turu koolis, kus ta isa oli olnud rektoriks, ja õppis selle järel Leipzigi ning Wittenbergi ülikoolis; määrati 1578. a. Turu kooli rektoriks ja 5 a. hiljemini Tallinna piiskopiks (nimetab end mõnes kirjas a. 1584 »Bischof zu Reval und Administrator zu Hapsal«); suri 19. II 1586.— A. tuli Eestimaale suvel 1584 ja püüdis luua ning korraldada konsistooriumi Tallinnas. Ka on ta määranud mõned praostid. Et temal on Eestimaa aadliga palju raskusi olnud, selgub tema kirjast 14. IX 1584 kun. Johan III-le, milles ta palub kuninga võimsat abi oma autoriteedi maksmapanemiseks aadli suhtes. Sellest üldvisitatsioonist, mille jaoks Rootsi kun. komissariks Eestimaal, Klas Åke poeg Tott, Klas Bjelke, Krister Gabrieli poeg Oxenstjerna, Ture Bjelke ja Karl Henriku poeg Horn välja töötasid erilise instruktsiooni, ei saanud nähtavasti asja A. ootamata surma pärast.

K. Grotenfelt, Suomalaiset ylioppilaat ulkomaan yliopistoissa ennen v. 1640 (Hist. Arkisto XVII, 2); Fr. Westling, Estlands kyrka 1571—1644 (Kyrkohistorisk Årskrift 1921); R. Winkler, David Dubberch u. seine Zeit, Reval, 1909; A. F. J. Knüpfer, Beitrag zur Geschichte des Estl. Prediger-Synodus (vrdl. Winkelmann II, 2462).

A. R. C.

AGTHE, Adolf. dr. phil., sünd. 6. IX 1883 balti-saksa perekonnas Varssavis, õppis 1893—1903 Riia linna humanitaargümnaasiumis, 1903—05 Tartu ülikoolis õigusteadust ja 1906—08 Leipzigi ülikoolis rahvamajandusteadust, kus ta ka peale väitekirja kaitsmist »Ursprung u. Lage der Landarbeiter in Livland« (ilmunud Erg.-Heft XXIX der Zeitschr. für die ges. Staatswissenschaft, Tübingen, 1909) 1909. a. omandas doktori aukraadi. Aa. 1909—10 jätkas A. õppimist Berliini ülikoolis riigiteaduse ja statistika alal; 1912—13 oli ta ametis rahvusvah. põllumajand.-instituudi statistikabüroo redaktorina; selle järel ametis Saksamaal. A. nimi sai tuntuks balti-saksa ajaloo-kirjanduses ülalmainitud doktoriväitekirjaga, kus ta Liivimaa (Eesti ja Läti) talupoegade seisukorda mõneski osas teisiti hindab, kui seda teevad balti-saksa soost ajaloo-uurijad: A. leiab talupoegade, eriti maatööliste seisukorra raskema olnud olevat, kui seda balti-saksa uurijad väidavad; ka näitas A., harutades maatööliste tekkimislugu ja nende seisukorda, tagajärjekalt, et rootsi aja lõpul, Karl XI ajal, XIX a. s. algusel jne. antud talupoegade kaitseseadustes on enam rõhku pandud peremeeste kui maatööliste seisukorra parandamisele. A. uuri-